

Het reglement van de Sint-Hubertusschuttersgilde in Zolder, 1722-1792

Rombout Nijssen

In het Rijksarchief te Hasselt wordt, naast de archieven van de schepenbank, de gemeente en de kerk van Zolder ook een bescheiden verzameling oorkonden en gezegelde stukken uit het ancien régime bewaard, die betrekking hebben op de geschiedenis van die Kempense gemeente. Eén daarvan is een papieren katern van 12 bladzijden, met een reglement van de Sint-Hubertusschuttersgilde van Zolder¹.

Bekrachtiging van het schuttersreglement door de vrouwe van Vogelzang

Het stuk dateert van 1792. Het bevat het reglement - in 33 artikelen - dat op 13 juni 1792 aan de vrouwe van de heerlijkheid Vogelzang, waar Zolder deel van uitmaakte, ter goedkeuring werd voorgelegd. De voorgelegde tekst bevat het reglement zoals dat eerder door de heren van Vogelzang aan de schutters van Zolder verleend was, en zoals dat in 1722 nog door Charlotte d'Autel, vrouwe van Vogelzang², bekrachtigd was.

Voorts bevat het document een aantekening over de goedkeuring van de inhoud ervan in 1792 door de toenmalige vrouwe van Vogelzang, Marie-Louise-Barbara de Libert de Flémalle, enkele door haar toegestane aanvullingen, haar handtekening en een afdruk van haar zegel in rode lak. De aanvullingen hebben betrekking op het uitsluiten van schutters die zouden

¹ Een analyse van het reglement uit 1783 van de Sint-Jobschuttersgilde uit Bolderberg in Zolder werd in 1943 gepubliceerd door C. VANDERSTRAETEN, *De caerte der gilde van Sint-Job*, in: *Limburg* 24, 1943, p. 145-147. In dit tijdschrift werd in 2005 een beschrijving van twee keizersplaten uit Zolder van 1726 en 1729, waarvan er één met zekerheid ooit de schutterskraag van de Sint-Catharinaschutterij sierde, gepubliceerd door R. NOUWEN, *Twee schilden van schutterijen uit Zolder*, in: *Limburg-Het Oude Land van Loon* 84, 2005, p. 171-174.

² Charlotte d'Autel, die het reglement in 1722 bekrachtigde, was kanunnikes in Metz en vrouwe van Vogelzang van 1716 tot 1724. Zij had de heerlijkheid geërfd van haar broer Jean-Frédéric d'Autel, en liet haar na haar overlijden na aan Antoinette d'Eltz.

weigeren aan schietactiviteiten deel te nemen en op de plaats die de schutters als groep in de processie mochten innemen. De schutters zouden voortaan in de processie als eerste groep mogen opstappen. Dat was niet zonder belang voor de gildebroeders. Hun schutterij was immers opgericht in de schoot van het broederschap van de heilige Hubertus in de parochiekerk van Zolder. Enkel leden van het broederschap konden lid worden van de schuttersgilde (art. 1)³. Het is overigens niet duidelijk of de vrouwe van Vogelzang die toevoegingen op eigen initiatief inlaste. Het feit dat het reglement en de toevoegingen door dezelfde hand en met dezelfde pen werden geschreven, lijkt aan te geven dan één en ander op voorstel van de gildebroeders die het reglement ter goedkeuring voorlegden toegevoegd werd, of dat de toevoegingen minstens op voorhand tussen de gildebroeders en de vrouwe van Vogelzang doorgesproken waren.

In 1816 werd het document nog aangevuld met de tekst van een besluit van het gildebestuur van 23 mei van dat jaar. Er werd toen besloten in dat jaar geen *vogelschieting* te houden, maar die uit te stellen tot het volgende jaar, *ten waere dat het oorlog was oft ongehoerde troebels*.

Marie-Louise-Barbara de Libert de Flémalle (1726-1793), die op 13 juni 1792 het schuttersreglement bekrachtigde was de weduwe van Jean-Ignace de Villenfagne (1717-1785). Na het overlijden van haar echtgenoot op 9 april 1785 bestuurde zij het Land van Vogelzang. Jean-Ignace de Villenfagne had de heerlijkheid in 1756 geërfd van zijn neef, de Naamse edelman Gilles-Lambert de Villenfagne (1674-1756), die haar in 1741 gekocht had van Jean-Joseph-Guillaume de Souza Pacheco⁴. Door het schuttersreglement te *approberen* schakelde de barones zich in een lange traditie in, die wilde dat de opeenvolgende heren van het Land van Vogelzang de statuten van de schutterijen in hun heerlijkheid goedkeurden.

De inhoud van het reglement

Er werd al aangegeven dat het lidmaatschap van de schuttersgilde alleen open stond voor leden van het Zolderse Sint-Hubertusbroederschap (art. 1). De sterke band tussen de schuttersgilde en het broederschap dat opgericht was in de parochiekerk van Zolder blijkt voorts uit

³ Voor de verering van Sint-Hubertus in Zolder, zie: R. NUSSEN, *Een probaat middel tegen razernij en honds-dolheid: het gebruik van de Sint-Hubertusleutel in Zolder, 1803-1836*, in: *Heemkunde Limburg*, 2002, nr. 1, p. 3-5. Een ledenregister van het Zolderse Sint-Hubertusbroederschap wordt bewaard in het Rijksarchief te Hasselt, *Archief van de parochie Zolder*, nr. 5.

⁴ C.A. DE BROICH, *Généalogie de la famille de Villenfagne*, Montzen, 2004, p. 41-51; R. NUSSEN & R. VAN LAERE, *Kastelen op papier*. Wijer, 2005, p. 126-127.

het feit dat alle schutters in groep verwacht werden in de processies die in de parochie georganiseerd werden (art. 2).

Elke gildebroeder moest zich op eigen kosten voorzien van een flambouw, die hij in de processie moest meedragen. Naast hun flambouw droegen de schuttersgezellen in de processie een jachthoorn op hun borst, die gewijd was ter ere van Sint-Hubertus (art. 2). Hoewel de gilde, voorzien van vendel, trommel en piek in de processie wellicht een opvallende groep was, moesten de individuele schutters zich in de processie ingetogen opstellen. Zij die konden lezen *zullen met een leesboek moeten leesen*, en de anderen moesten ondertussen *gestichtiglijk bidden* (art. 4).

De gildebroeders droegen hun flambouwen ook wanneer zij een overleden gezel naar zijn laatste rustplaats begeleidden. Na het overlijden van een schuttersgezel kwam zijn flambouw aan het Sint-Hubertusbroederschap toe, dat de flambouw dan kon verkopen aan een nieuwe schutter die nog geen flambouw had (art. 27 en 28).

In Zolder ging de processie niet enkel uit op Sacramentsdag en op de dagen van de grote en de kleine kermis, maar ook op de feestdag van Sint-Hubertus (3 november), de patroonheilige van de parochie, op de zondag in de noveen van Sint-Hubertus (de zondag die viel in de periode van negen dagen vanaf de feestdag), en op de laatste dag van de noveen van Sint-Hubertus. Schutters die ziek waren of die in het buitenland verbleven, of die om een *andere groote oorsaeck* niet konden deelnemen, waren vrijgesteld van deelname aan de processie. Maar ook zij moesten zoveel mogelijk trachten zich door een vervanger te doen vertegenwoordigen, zodat de groep in aantal bleef. De bestuurders van de gilde moesten er over waken dat iedereen zich aan deze verplichting hield, en wie nalatig bleef moest beboet worden met een *amende* of boete van één gulden. Anders dan dat bij de meeste schuttersgilden het geval was, kwam de boete niet aan de gilde ten goede, maar aan de *casse oft offerstock* van het kerkelijk broederschap (art. 2). Dat was overigens het geval met alle boetes die in de schoot van de gilde opgelegd werden.

Schutters die op een bijeenkomst van de gilde vloekten of *schandaleuse en schelwoorden* gebruikten, vervielen in een boete van 10 stuivers (art. 3).

De schutters werden geacht de begrafenisdienst van elke overleden medegezel bij te wonen. Mocht het voorvallen dat zij die dag buiten de gemeente waren, dan konden zij *volstaen met eene misse tot lafenisse der ziele van den overleden op eenen anderen dag te hooren* (art. 5 en 28).

Op voorwaarde dat de kandidaten zich inschreven in het Sint-Hubertusbroederschap in de parochiekerk, stond het lidmaatschap van de Sint-Hubertusgilde open voor geërfden van Zolder - mensen dus die in Zolder woonden en er onroerend goed bezaten - en die van goede naam en faam waren. Wie wilde toetreden moest eerst aanvaard worden door de *koning*, de *deken* en de *gouverneurs*, en vervolgens konden alle leden samen zich nog uitspreken over de wenselijkheid van de opname van de nieuwelings. Dat gebeurde door iedere schutter een zwarte en een witte boon te geven, die hij vervolgens, naargelang hij de opname van de nieuwelings al dan niet genegen was, in een daartoe bestemd *sackxken* stak. Wanneer er na verloop van deze geheime stemming in het zakje drie of meer zwarte bonen aangetroffen werden, dan was de kandidatuur van de nieuwelings afgewezen (art. 9).

Nieuwe leden betaalden een eenmalig lidmaatschapsgeld van twee gulden aan de schuttersgilde. Wie de gildegilde wilde verlaten moest, behalve zijn aandeel in de gildekosten van het jaar waarin hij uittrad, ook nog een gulden *afgaengelt* betalen. Wie de gildegilde wilde verlaten in het jaar dat hij zich *keizer* van de gildegilde geschoten had, moest toch nog al de financiële verplichtingen die met zijn titel samenhangen volbrengen. Mogelijk werd met de *keizer* de schutter bedoeld die zich drie jaar na elkaar *koning* geschoten had. Zolang niet alle financiële verplichtingen gehonoreerd waren werd men geacht nog lid van de gildegilde te zijn, en moest men bijdragen in de gemeenschappelijke onkosten. Stichtende leden waren, omwille van de kosten die zij gedaan hadden voor de oprichting van de gildegilde, van het *afgaengelt* vrijgesteld (art. 10).

De gildegilde werd geleid door een bestuur dat bestond uit de *koning* - de schutter die de laatste koningsschieting gewonnen had -, de *deken* en *gouverneurs*. Voorts was er een *camermeester* die instond voor de goede gang van zaken in het gildelokaal. Hij stond ook in voor het financieel beheer van de gildegilde en zorgde ervoor dat elke gezelschap zijn bijdrage in het verteer op de schuttersfeesten betaalde. Het reglement maakt niet duidelijk wie de *deken* of de *gouverneurs* koos of aanstelde, of hoe de verkiezing verliep. Het gildegildebestuur kon een gezelschap die zich tegen haar gezag verzette of die ruzie zocht met zijn gildegildebroeders, uit de gildegilde zetten *sonder dat den selven daer naer meer op de camer oft in dit broederschap zal mogen aengenomen worden, opdat den vrede en gerustheijt te beter aldaer mochte gehouden worden* (art. 24).

Wie onverhoopt zijn financiële verplichtingen tegenover de gildegilde niet nakwam, liep het risico een deel van zijn goederen in beslag genomen te zien worden door de *camerknecht*. Deze had krachtens het door de vrouwe van Vogelzang bevestigde reglement het recht om, bij schutters die hun verplichtingen niet nakwamen of een boete niet betaalden, goederen in

beslag te nemen en die zonder meer gerechtelijke plichtplegingen openbaar te verkopen tot voldoening van de achterstallige betalingen (art. 11).

Artikel 29 van het schuttersreglement leert dat de Sint-Hubertusgilde met de snaphaan schoot. Een snaphaan is een geweer dat men laat afgaan door een vuursteen die in de haan geklemd is, op een aambeeld te laten neerkomen. De vonken die daardoor ontstaan ontsteken het pankruit, dat vervolgens ontploft. De luchtdruk die daarbij in de loop ontstaat slingert de kogel uit de loop. De kogels waarmee geschoten werd mochten niet meer dan een tiende van een pond wegen (art. 29).

Alle schutters moesten verplicht aan de schietdagen deelnemen. Enkel de *gansche vergaederinge* van de schutters kon een gezelschap ontheffen van de verplichting om daarbij aanwezig te zijn. Maar ook in dat geval moest hij een boete van 10 stuivers en zijn deel in de kosten van de schietdag betalen (art. 6).

Volgens artikel 30 werd er om de drie jaren een *koningsschieting* georganiseerd (art. 30). Van de *koning* werd verwacht dat hij een zilveren herinneringsplaat aan zijn koningsschap aan de gildeketting toevoegde. In ruil daarvoor werd hij gedurende drie jaren vrijgesteld van het betalen van zijn bijdrage aan het verteer op de schuttersfeesten (art. 31). Wellicht vormen de artikelen 30 en volgende een latere toevoeging aan de oorspronkelijke versie van het reglement. Zij lijken immers in tegenspraak met artikel 14, waarin sprake is van de jaarlijkse viering van de *koning*. De *koning* was de winnaar van het jaarlijkse of driejaarlijkse *clubkampioenschap* of *koningsschieting*. Daarvoor werd een (houten) vogel op een paal gezet, waarna de schutters één voor één moesten proberen hem er af te schieten. Mocht het gebeuren dat de vogel voor zonsondergang niet afgeschoten was, dan moest hij worden ingehaald, om de wedstrijd de volgende dag na zonsopgang voort te zetten (art. 25). De *koning* mocht een jaar lang de schutterskraag dragen met de zilveren vogel en de herinneringsplaten aan het koningsschap van zijn voorgangers (art. 33). Na het kampioenschap en de plichtplegingen op het schietterrein, werd de nieuwe *koning* door alle schuttersgezellen *op een ordentelijke wijze* naar zijn woning begeleid. Daar mocht hij zijn gezellen dan op kosten van de gilde trakteren op vijftien potten bier uit het *colfvat*. Het was de *koning* niet toegelaten *uijt sijnen buijdel* nog iets bij te leggen om meer te trakteren (art. 14). Wellicht wilde men op die manier iedere gildebroeder de kans geven zijn koningsschap op dezelfde manier te vieren, zonder dat kapitaalkrachtiger broeders luisterrijkere vieringen organiseerden dan hun minder fortuinlijke gezellen aankonden.

De schutter die zich drie jaren na elkaar *koning* schoot had daardoor recht op een prijs van twee guldens van elke gildegezel. Van zijn kant moest hij zijn gezellen trakteren op een

halve ton bier van de kwaliteit *zoo de camer gewoont is te drincken*. Bovendien moest hij op zijn kosten een extra zilveren herdenkingsplaat ter waarde van minstens zes gulden laten maken en die aan de schuttersketting laten hangen (art. 7).

Na de koningsschieting was de *hantschoenvogelschieting* de tweede belangrijke gildewedstrijd. Degene die de vogel afschoot won een gulden, die hem door de *koning* moest uitbetaald worden (art. 26).

Niet alleen op de schietoefeningen moesten de schutters aanwezig zijn. De *koning*, *deken* en *gouverneurs* konden de gildebroeders samenroepen voor elke *affaire* die de gilde betrof. Wie onwettig afwezig bleef was een boete van 10 stuivers verschuldigd (art. 17). De gildebroeders werden ook verwacht in de begrafenis van elk overleden gildelid (art. 28).

De boog kan niet altijd gespannen staan, wisten de opstellers van het Zolderse schuttersreglement. Tussen de schietoefeningen door werden er ook geregeld wat lichtere ontspannende activiteiten georganiseerd. Op de zondag voor de feestdag van Sint-Jan, op de feestdag van Sint-Hubertus, op de dag daarna, op de zondag na de feestdag van Sint-Hubertus en op de laatste dag van de noveen van Sint-Hubertus, werden de *colfvaten opgelegd* in het schutterslokaal en werd er bier geschonken. De kosten voor het drinkgelag werden gelijk verdeeld onder alle gezellen, uitgezonderd de *koning*, *welken zal vrij gelagh hebben en geen colf betaelen* (art. 16). Wanneer een schuttersfeest op een zondag of een kerkelijke feestdag viel, dan mocht het vat niet eerder aangeslagen worden dan na het lof en de vespers. Op weekdays mocht er in de regel ook niet voor twee uur in de namiddag gedronken worden, hoewel de *koning*, de *deken* en de *gouverneurs* van de gilde daar in gezamenlijk overleg van konden afwijken. Uiterlijk om negen uur 's avonds moest iedereen weer huiswaarts keren (art. 22). Gezellen die dat wilden mochten maximaal drie gasten meebrengen. De gasten of de gezel die hen had uitgenodigd moesten zelf instaan voor de kosten van hun verteer. Om een overzicht te kunnen houden van wie welke gast had uitgenodigd was er een registratiesysteem bedacht, dat er in bestond dat iedere gezel drie kaarten kreeg waarop zijn naam geschreven was. Nodigde hij iemand uit, dan moest hij de naam van zijn gast op één van de drie kaarten bijschrijven, en die kaart bij het binnengaan van het lokaal aan de *camermeester* overhandigen (art. 15).

Het was de gewoonte om op de schuttersfeesten te kaarten. Wanneer er om geld gespeeld werd, dan mocht de inzet niet meer dan een stuiver bedragen (art. 20). Wie een bierpot of een glas brak, moest dat aan de waard vergoeden, en wie dat vrijwillig deed moest zelfs het dubbel van de waarde, en een boete aan het broederschap van Sint-Hubertus betalen (art.

19). Het gildebestuur moest er voor zorgen dat eventuele ruzies tussen de schuttersgezellen weer werden bijgelegd. Indien de ruzie het gevolg was van het gedrag van een gezelschap, zonder dat er echt gevochten was of zonder dat er een misdrijf begaan was, dan mochten de bestuurders hem daarvoor straffen, zonder dat de zaak aan de officiële gerechtelijke instanties voorgelegd moest worden (art. 21).

De *camermeesters* en de *gouverneurs* moesten na afloop van hun ambtstermijn rekenschap afleggen over hun financieel beheer. Met name van de boeten die zij moesten innen dienden zij een nauwkeurige boekhouding bij te houden, en zij moesten er voor zorgen dat zij alle boeten die zij moesten innen ook daadwerkelijk geïnd hadden. Zij mochten op dit vlak geen tekort of ongeïnde boeten doorgeven aan hun opvolgers (art. 23).

De schutters mochten zich op de activiteiten die door de gilde waren ingericht laten vergezellen door hun echtgenote en door hoogstens één kind *het welck onbequaem zoude geoordeelt worden om alleen thuys te blijven* (art. 13).

Interessant is dat het reglement ook voorzorg in de modaliteiten die gevolgd moesten worden wanneer de gilde door gebrek aan interesse niet meer voldoende in aantal zou zijn om haar activiteiten voort te zetten. Dit soort bepalingen kan immers een antwoord geven op de vraag wat er dient te gebeuren met het patrimonium van de schutterijen die in de loop van de twintigste eeuw opgehouden hebben te bestaan. Wanneer *dit broederschap quamp stil te staen*, dan moesten de overblijvende gezellen in gezamenlijk overleg, en na consultatie en *dispositie* van de vrouwe van het Land van Vogelzang de persoon aanduiden aan wie zij het schutterszilver, het vendel, de trommel, en alle andere bezittingen van de gilde zouden toevertrouwen. Deze zou de gildebezittingen moeten bewaren *totter tijd dit broederschap wederom zal opgerecht worden*. Eens er weer zes kandidaat-leden waren kon de schuttersgilde dan weer opgericht worden (art.8).

Tekstuitgave: Rijksarchief Hasselt, *Verzameling oorkonden en gezegelde stukken uit Zolder*, nr. 20

Ordonantie ende verdragh der gulde oft broederschap op de schutterscamer, ter eeren Godts en van den heiligen Hubertus, berustende in die parochiale kercke van Solder, opgerecht met consent van die hoogh edele lantsheeren, en signanter van die hoogh edele en welgeborne vrouwe Charlotte gravinne d'Autel, vrijvrouwe des lants Vogelsanck & &, anno 1722 ver-

nieuwt, en wederom ten versoen der guldebroeders heden 13 junij 1792 door de edele en welgeb. vrouwe mevrouwe baronness douairire de Villenfagne, dame van bijde Sorinnes, Javelan, Waeterscheijd, Nivelles over de Maese, Lick, Lanaye, tegenwoordige vrijheerinne deses lants en liber baronnie van Vogelsanck & & & gunstelijk geconfirmeert en vernieuwt.

Eerstelijck is geordonneert dat ieder gezel van dit broederschap zal moeten ingeschreven zijn in het broederschap van den heiligen Hubertus alhier in die kerck van Solder, en dat allen die gene, welke in toekomstige zullen ontfangen worden, zullen eensgelijck moeten ingeschreven zijn zoo voor, voor al eer zij op die zelve zullen mogen ontfangen worden.

- 2 *Is strengelijck geordonneert dat alle en iegelijcke broeders zich zullen moeten en doen laeten maeken eene flambouw en die zelve ieder op zijne kosten onderhouden en hier mede compareeren en in de processie gaen op klijn kermis dag, groote kermis dag, H. Sacraments dagh, St. Hubertus dag, sonndags in des zelfs novene, en den lessten dag van de novene, op een amende van eenen gulden, ten waere iemand met een ziekte overvallen was, buiten 's lants, oft andere groote oorsaek, welken zal geexcuseert zijn, dog zal zijn beste moeten doen om iemand op die genoemde dagen in sijne plaetse te constitueeren om de processie met een flambouw te frequenteeren, waerop den koninck, deeken, kamermeester & promptelijck zullen moeten vigeleeren en gemelde amende inmaenen tot profeyt der casse oft offerstock van het broederschap van den heiligen Hubertus in de kerck alhier, als mede zal ieder moeten voorsien zijn van een horeken geweyd ter eeren den H. Hubertus, welk allen die gene die in de processie verschijnen zullen moeten op hunne borste draegen.*
- 3 *Is geordonneert dat alle en iedere camers gezel, die zal oft zullen sweren bij ons Liefs Heeren Wonden, Lijden oft andersints sal vloeken en schandaleuse en schelwoorden spreken op de vergaeding, zal anstonts vervallen in een amende van thien stuijvers tot profeyt der offerstock zoo voor.*
- 4 *Allen die gene welke zig op gemelde dagen in de processie zullen bevinden, zullen met een leesboek moeten leesen, die kunnen, en d'andere gestichtelijck bidden, en geensints spreken oft klappen sonder noodzaakelijckheid op een amende en tot profeyt als in naestvoorgaenden artickel, mede dat sij met vendel, trommel en piek daer in zullen mogen trecken.*
- 5 *Alle en iedere schuttersgezellen zullen gehouden zijn op die begrafenisse oft dienst van eenen overleeden gesel met die vrinden van den overleeden ter lijck gaen, te weten die niets buijtens dorp zijn, welke zullen volstaen met eene misse tot lafenisse der ziele van den overleeden op eenen anderen dag te hooren op een amende en tot profeyt zoo voor.*

- 6 *Den geenzen zigh op schietdag absenteert sonder wettig beletsel als overkomende ziekte oft andersints door de guldebroeders geapproveert en toegestaen, zal van zijn recht vervallen zijn, ten waere men met gedogen der gansche vergaederinge hem (mits betaelende een boete als voor, en sijn contingent in de costen) wilde tolereren.*
- 7 *Wie drij naervolgende jaeren koninck word oft drij consecutive rijssen den vogel voor sijn eigen afschiet, die zal in plaetse van den silveren vogel, vendel, trommel &, soo voormaels plaght te geschieden, hebben van ieder guldebroeder twee⁵ guldens eens en anders niets, waer voor hij zal gehouden wesen de guldebroeders eens te tracteeren met een half ton bier zoo de camer gewoont is te drincken, daer en boven op zijne kosten en zilvere plaet tot een gedenckteeken aen den vogel hangen, ten minsten van ses guldens, ende den (sic)*
- 8 *En want bij geval deze camers gezellen zoo slap van getal wierden, oft dit broederschap qwamp stil te staen, sonder vergaederinge, dat als dan den silveren vogel, vendel, trommel, oft het gene die kamer behoort, sal ter bewaerder handt gesteldt worden daer de meeste stemmen der overblijvende gesellen zullen raedsaem vinden, oft andersints ter dispositie van onse genaedige lantsvrouwe, totter tijd dit broederschap wederom zal opgerecht worden, welck ten getal van ses man word voor completeet gehouden, om die camer te mogen continueeren.*
- 9 *Niemand zal mogen tot camer gesel aengenomen worden dan personen staende ter goeden naeme en faeme en geerfde van Solder, en dat met toestemmen van den koninck, deeken, gouverneurs, en der gansche vergaederinge te voesen, te weeten zal ieder bekomen twee boenen, een witte en een swerte, waer van ieder een der gezellen een zal in een sackken steeken, opdat niemant kan bespeuren wie daer tegen mogte zijn, en bij aldien drij swerte boenen in het sackken bevonden worden, zal niet mogen aengenomen worden.*
- 10 *Wie onder dit broederschap aengenomen wordt, zal tot hulp der camer op sijnen intrede geven twee guldens⁶, oock zoo iemant wilt afgaen sal betaelen i gulden, en zullen die gene welke heden deze gulde opgenomen hebben geen afgaengelt geven, ter oorzaeke der costen welck nu vooraf moeten doen, en met een vol jaer af te staen, anders niet, ten waere iemand op sijn keijzerschap stont, wanneer niemant magh afgaen tensij met betalende alle ontcosten voor den eventueelen keijser, volgens reglement der camer aengaende, en oft het gebeurde dat iemant sonder desen gulden te betaelen achterbleef, zullen alle ontcosten der camer op hem blijven loopen, beneffens sijne medegesellen, en daer bij verbeuren die boete als in den 3den artickel, totdat alles zal betaelt hebben*

⁵ Oorspronkelijk stond er *enen*. Dit werd overschreven met *twee*.

⁶ Oorspronkelijk stond er *10 stuijvers*. Dit werd doorstreept en vervangen door *twee guldens*.

- 11 *En zal den camer knecht daer voor als oock voor alle boeten en fauten cracht deser ordonantie oft reglement den defaliant mogen panden, en bij der camersgesellen den pandt tot vervattinge der boete en alle verteerde costen aenstons mogen verkocht worden, sonder eenige rechtshandeling te moeten gebruiken.*
- 12 *Niemant⁷*
- 13 *Alle getrouwde lieden zijnde van dit broederschap zullen geauthoriseert wezen met hunne vrouwen op de naer te noeme daegen als dese camer drincken zal te compareeren, maer geensients met hunne kinderen, dan een, het welck onbequaem zoude geoordeelt worden om alleen thuijs te blijven.*
- 14 *Den koninck zal ieder jaer door de camersgezellen op den schietdag thuijs geleijt worden, op een ordentelijke maniere, en zal den koninck gerechtight sijn vijftien potten bier te laeten haelen van het colfvat om aen zijn huijs aen de guldebroeders te geven, en niets uijt sijnen buidel aen zijn huijs mogen geven, op dobbel boete als voor, en die gene in faut blijft, sonder oorzaak, mede te gaen naer het huijs van den koninck op diergelijke boete.*
- 15 *Is geordonneert dat op dit broederschap op die dagen als sij sullen colfvaten opleggen geen gelaghslieden mogen aengenoemen worden dan met consent der broeders, te weten op die volgende maniere, ieder gezel zal bekomen drij carten geteekent met sijnen naeme, en zal oock drij man mogen mede brengen, ieder voorsien van een der gemelde carten, welck den gast in het inkomen der camer aen den camermeester zal moeten overgeven, en dezen den inkomenden gast met den naeme van den gezel wie hem mocht ingebracht hebben oft die karte gegeven heeft aen te teekenen, welken gast zal moeten betaelen volgens gelagh, waer voor den inbrenger zal moeten responsible wezen, alsoock voor alle rusie uijt dezen oft dese voortkomende.*
- 16 *Is vastelijck geordonneert dat dese guldebroeders niet dickwilder zullen mogen drincken en colfvaten opleggen als op schietdag, welken zal sijn sondags voor Sint Jan, den dag als den hanschoenvogel geschoeten word, Sint Hubertusdag, dags daer naer, sondags in des zelfs novene, en den lesten dag der novene, alle costen saemen en egalijck te betaelen, behoudens den koninck, welken zal vrij gelagh hebben en geen colf betaelen.*
- 17 *Zoo dickwils die vergaederinge der camersgezellen redelijkerwijse van den koninck, deeken ende gouverneurs zullen geordonneert worden om eenige affaires oft andersints, zullen alle gezellen gehoorsaemen en compareeren op eene boete en tot profiejt als in den derden artickel, sonder remisie te betaelen.*
- 18 *Bij aldien dese vergaederinge oft broederschap van andere guld beroepen word, zullen die costen gelijk gedraegen worden.*

⁷ De rest van de inhoud van dit artikel is doorgesloopt en onleesbaar gemaakt.

- 19 *Diegene onweetens en onnosel eenig pot, pint oft glasen qwamp te breeken, sal met betaelen vrij staen, maer bij zooverre hij vrijwilligh zulx dede, zal hij aen den weerd oft camer wie deze toebehooren dobbel aenstons moeten betaelen, bovendien verbeuren een boete en tot profejit als voor, oft naer discretie der regenten oft gouverneurs.*
- 20 *Daer en zal op die vergaederinge niet hooger mogen gespelt worden met caertespel oft andersints dan om eenen stuijver oft wel minder, op een boete en tot profejit als in den derden artickel.*
- 21 *Allen misverstand en twist tusschen de camersgezellen voorvallende zal aenstons bij koninck, deeken en gouverneurs gesligt worden, en zullen de fauten (bij zooverre niet crimineel oft met groot gevecht begaen) door die selve mogen gecorrigeert worden.*
- 22 *De geregeleerde colfvaten en zullen op sondagen en heijligedagen niet mogen ontsteeken worden dan naer het lof oft vespers en op andere dagen, tenzij die gezellen sigh camer sterck bevinden, oock niet voor twee uren naer middag, ten waere den koninck, deeken en gouverneurs anders raedsaem vonden, en op alle dagen ten negen uren promptelijck vertrecken, naer bevoorens alles geeffent te hebben wat dien dag mochte aengaen.*
- 23 *Die gouverneurs oft camermeester zullen gehouden wesen notitie te houden van alle boeten en brucken ten tijde hunder bedeeninge voorgevallen, en daarvan als oock van hun devoir en administratie behoorlijcke rekening doen, en geens overlaeten tot last der naervolgende gouverneurs, alles op peene van dobbel boete zoo in den derden artickel, en uijt hunnen buijdel die boeten die mochte vergeeten oft achtergelaeten zijn te betaelen.*
- 24 *Bij aldien eenigen gesel ten onrecht en obstinatelijck tegen koninck, deeken oft gouverneurs sig opstelde en wederspannig waere, oft sonder merckelijcke oorsake tegens eenigen ander gesel oneenigheid, twist oft rusie maekte, zullen die koninck, deeken en gouverneurs zulken twistmaeker oft wederspannigen mogen afdancken sonder dat den selven daer naer meer op de camer oft in dit broederschap zal mogen aengenomen worden, opdat den vrede en gerustheijt te beter aldaer mochte gehouden worden, zullende niet te min zulken afgedanckten moeten betaelen sijne brucken, afgaengelt, en eventueele voorige restanten, waervoor zal mogen gepant en geexecuteert worden als voor verhaelt is bij den 12 artickel.*
- 25 *Ingeval den vogel op den schietdagh voor den sonnen onderganck niet afgeschooten wierd, en zal volgens gewoonte daer geene andere gulde daer onder mogen komen, dan zal den vogel door dese guldebroeders zelfs moeten bewaert worden, tot dat de son zal opkomen.*

- 26 *Den koninck zal betaelen en geven eenen gulden eens aen den genen die den hantschoenvogel zal komen af te schieten.*
- 27 *Bij aldien eenen nieuwen gesel in dit broederschap aengenoemen word op de voorss. maniere, zal seffens gehouden wesen eene flambouw conformelijck aen die van d'andere gesellen op sijne kosten te moeten laeten maeken en oock altijd onderhouden, en als wanneer eenen deser confrers zal komen af te sterven zal de zelve tot profejt des broederschap in die kerck alhier wesen, en zal den eersten aengenomen confrere deze aen directeurs des zelfs broederschap van den heyligen Hubertus connen koopen, en daer naer onderhouden als voor.*
- 28 *Zoo als wanneer eenen der confrers sal komen te sterven binnen den cirkel deses dorp woonende, zullen alle confrers welke niet buiten dorps zijn, gehouden zijn het lijck met hunne flambouwen uijt het lijckhuijs te haelen en tot op het kerckhof brengen, en als wanneer eenen der confrers op andere straeten komt te overlijden, zoo zullen denzelven met hunne flambouwen van op de straet voor het kerckhof tot aen het graf moeten brengen, en daer naer de misse voor de ziele hooren, op boete als in den 3 artickel.*
- 29 *Daer zal geen en snaepaen mogen onder den vogel komen dan die kogels schiet van 10 op het pond en meerder.*
- 30 *De confrers zullen niet dickwilder als alle drij jaeren den koningsvogel mogen schieten.*
- 31 *Wie koning zal worden zal drij jaeren vrij van gelag wezen, mits eene ... te geven tot de zelve plaet aen den vogel.*
- 32 *En is verboden van geene ... vogel oft schuijft te schieten.*
- 33 *Wie koning word zal zelve den vogel moeten draegen oft in cas van wettige beletsen oft ziekten zal hij volstaen met door den deken te doen draegen.*

Heden 23 meij 1816 vergeerdag is beslooten door de confrers dat dit jaer 1816 geen en vogel sal ge[sc]hooten worden, maer is vast beslooten dat het jaer 1817 de vogel te schieten, ten waere dat het oorlog was oft ongehoeerde troebels, en zal deze door koninck, deken en kamermeester onderteekent worden.

[getekend:]

C. Van...

C. Raijmaekers

...[onleesbaar]

Wij Marie Louise Barbara Joseph, baronesse douairire de Villenfagne, vrijheerinne deses lants en liber baronnie van Vogelsanck, dame van bijde Sorinnes, Javelan, Waeterscheijd, Nivelles over de Maese, Lick, Lanaye & &

De voorschreven artickels geexamineert hebbende, hebben dieselve gunstelijck toegestaen en geapproveert, op conditie dat die selve stiptelijck zullen worden onderhouden, willende dat alleen iedere gesellen aen deze onse ordonnantie zullen voldoen, voor den opschieten der gebannen vogel, en bij zooverre iemand int particulier hieraen weijgerde te voldoen (welck een seker teeken sou zijn van quaden wille), casseeren denzelven als der camer en geselschap onweerdig, en zoo in het generael daertegens geseijt, oft ten minsten gehandelt word, en alzoo deze broeders zullen met eene flambouw conform den 2 artikkel in de processie compareeren, zoo vergunnen mits dezen de privilegie en vrijheijd aen de zelve van het eersten voor de sangers in die gemelde processie te gaen, wederroepende mits dezen de privilegiens ten regarde van het ...[onleesbaar] in de processiens door ons oft onse voorsaeten aen andere guldens vergunt, revoceerende eensgelijx mits desen alle privilegiens en vrijheden aen dit broederschap bij onse voorsaeten voor dezen vergunt, casseeren en annulleeren diezelve generalijck en halden die camer aen ons, den gerechte in onsen naeme henne correctie daer op gereserveert, alles op peene van onse hooghste indignantie, want sulx onsen ernstigen wille is. Aldus gegeven op ons casteel van Vogelsanck dezen 13 junij 1792, en met ons adelijck waepen bevestigt.

[getekend:] *La ...[onleesbaar] douairiere de Villenfagne et de Vogelsanck*

[Zegel in rode lak]

Adres van de auteur:
Rijksarchief
Bampsiaan 4
3500 Hasselt

F E B R V A R I V S.			
Cyclus	Literæ	Dies	
Epact.	dom.	mensis.	
xxix	d	Calend. 1	Ignatij episco. & marty. & Brigidæ virg.
xxviij	e	iii no. 2	Purificatio Beatæ Mariæ.
xxvij	f	iiij no. 3	Haldelini episco. & Confess. Blasij episc. & mart. Item VValdetrudis Viduæ.
27. xxvj	g	Prid. no. 4	
xxv. xxv	A	Nonis. 5	Agathæ virginis & marty.
xxiiij	b	viiij id. 6	Amandi & Vedasti episcoporum. & Confessor. Item Dorothæ virg. & mart.
xxij	c	vij id. 7	Helena reginæ electæ.
xxj	d	vj id. 8	
xx	e	v id. 9	Apolloniæ virginis & marty.
xix	f	iiii id. 10	Sotici, Herenxi & Iacinti marty. Guilielmi Confess. Item Scholasticæ virg.
xviii	g	iii id. 11	
xvij	A	Prid. id. 12	
xvj	b	Idibus. 13	
xv	c	xvj cal. 14	Valentini, Vitalis, Felicis & Zenonis,
xiiii	d	xv cal. 15	Faustini & Iouitæ martyrum,
xiii	e	xiiii cal. 16	Iulianæ virginis & mart.
xij	f	xiii cal. 17	
xj	g	xij cal. 18	Simeonis episcopi & mart.
x	A	xj cal. 19	
ix	b	x cal. 20	Eleutherij episcopi.
viii	c	ix cal. 21	
vij	d	viiij cal. 22	Cathedra sancti Petri Antiochiæ.
vj	e	vij cal. 23	Ieiunium. Locus Bissexti.
v	f	vj cal. 24	Matthiæ Apostoli.
iiii	g	v cal. 25	
iiij	A	iiii cal. 26	
ij	b	iiij cal. 27	
j	c	Prid. cal. 28	

In anno Bissexti Februarius est dierum 29 & Festum S. Matthiæ celebratur. Febr. & bis dicitur. **Secundo** Calendas, id est, die 24 & die 25. & litera Dominicalis, quæ assumpta fuit in mense Ianuario. mutatur in præcedentē: Vt si in Ianua. litera Dominicalis fuit A, mutetur in præcedentē, q̄ est G. &c.